

BẢO MẬT THÔNG TIN KHI XÉT XỬ TRỰC TUYẾN VỤ ÁN KINH DOANH, THƯƠNG MẠI: MỘT SỐ VẤN ĐỀ CẦN TIẾP TỤC HOÀN THIỆN

NGUYỄN MINH QUỐC VIỆT*

Trong thời đại ngày nay, với việc mở rộng hợp tác, giao lưu kinh tế quốc tế ngày càng phát triển mạnh mẽ, đây cũng là cơ hội, là động lực thúc đẩy sự phát triển nền kinh tế các quốc gia, trong đó có Việt Nam. Tuy nhiên, mặt trái của nó là các tranh chấp kinh doanh, thương mại cũng phát sinh ngày càng nhiều. Đây chính là nguyên nhân của việc gia tăng số lượng các vụ án kinh doanh, thương mại. Điều đó đòi hỏi hệ thống pháp luật về giải quyết vụ án kinh doanh, thương mại phải ngày càng được hoàn thiện. Bài viết phân tích một số quy định về giải quyết vụ án kinh doanh, thương mại tại tòa án bằng phương thức xét xử trực tuyến; từ đó chỉ ra một số hạn chế, vướng mắc và đưa ra kiến nghị tiếp tục hoàn thiện về nội dung này.

Từ khóa: Xét xử trực tuyến; vụ án kinh doanh, thương mại; bảo mật thương mại.

In this era, the expansion of international economic cooperation and exchanges is an opportunity and a driving force for the economic development of countries, including Vietnam. However, one downside is that increasing trade disputes are also recorded, resulting in a significant rise in commercial cases. Therefore, improving the legal system of business case resolution is imperative. The article analyzes several regulations on the settlement of online commercial trials, thereby pointing out current issues and introducing recommendations for further improvement of this content.

Keywords: Online trials; commercial cases; commercial security.

NGÀY NHẬN: 09/10/2023

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 17/11/2023

NGÀY DUYỆT: 15/12/2023

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.335.2023.721>

1. Đặt vấn đề

Ở Việt Nam, cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư đang tạo ra những chuyển biến mạnh mẽ trong đời sống kinh tế - xã hội, làm thay đổi, nảy sinh những vấn đề mới, những thách thức mới mà hệ thống pháp luật, tư pháp phải giải quyết. Xu hướng toàn cầu hóa và quá trình hội nhập quốc tế

sâu rộng cũng đặt ra yêu cầu bảo vệ quyền con người, quyền công dân của Tòa án ngày càng cao, từ đó đòi hỏi phải luật hóa các cam kết quốc tế mà Việt Nam là thành viên, không ngừng hoàn thiện pháp luật để tiệm cận trình độ pháp luật chung của thế giới.

* *Tòa án nhân dân thành phố Long Xuyên, tỉnh An Giang*

Cụ thể, Việt Nam đã tham gia Hội nghị Chánh án các nước khu vực châu Á - Thái Bình Dương, Hội đồng Chánh án khu vực ASEAN và đã cam kết đến năm 2025 phải hoàn thành việc xây dựng Tòa án điện tử theo Nghị quyết của Hội đồng. Hiện nay, các nước trong khu vực ASEAN đã thực hiện việc xây dựng Tòa án điện tử (chỉ còn Việt Nam, Lào, Cam-pu-chia và Mi-an-ma chưa thực hiện) và tổ chức xét xử trực tuyến (Việt Nam đã tổ chức thực hiện). Do đó, việc xây dựng, tổ chức phiên tòa trực tuyến là nhu cầu tất yếu khách quan.

2. Thực tiễn pháp luật xét xử trực tuyến vụ án kinh doanh, thương mại hiện nay

Hiện nay trên thế giới đã có 168 tổ chức tài phán quốc gia có tổ chức các phiên xử trực tuyến bằng các ứng dụng công nghệ thông tin khác nhau, như: Google Meet, Zoom, Microsoft Teams. Sự lan tỏa của các phiên xử từ xa dựa vào công nghệ thông tin được lan tỏa nhanh trong giai đoạn đại dịch Covid-19. Trong thời gian đại dịch Covid tính ở thời điểm giữa tháng 6/2020, có 56 quốc gia mở các phiên tòa trực tuyến¹.

Trong hoạt động xét xử, nguyên tắc giải quyết nhanh chóng, chính xác các vụ án là nguyên tắc đã tồn tại từ lâu nhằm bảo đảm quyền và lợi ích hợp pháp của các chủ thể có liên quan. Đứng trước những thách thức mà đại dịch Covid-19 đặt ra, việc xét xử các vụ án nói chung, vụ án kinh doanh, thương mại nói riêng vẫn phải bảo đảm nguyên tắc này để các chủ thể sớm ổn định sản xuất - kinh doanh, tái cấu trúc doanh nghiệp và để ổn định nền kinh tế quốc gia nói chung. Và việc giải quyết tranh chấp thông qua tố tụng tòa án bằng hình thức xét xử trực tuyến đối với các vụ án kinh doanh, thương mại là đòi hỏi tất yếu, khách quan được nhiều quốc gia trên thế giới tổ chức thực hiện từ sớm.

Theo cam kết của Việt Nam khi tham gia Hội đồng Chánh án các nước khu vực châu

Á - Thái Bình Dương và Hội đồng Chánh án khu vực ASEAN, đến năm 2025, Việt Nam phải hoàn thành việc xây dựng và tổ chức vận hành Tòa án điện tử². Đây cũng là một trong những đòi hỏi của thực tiễn đặt ra cho việc hiện thực hóa quy định về phiên tòa trực tuyến. Đồng thời, nghiên cứu các quy định của *Bộ luật Tố tụng hình sự*, *Bộ luật Tố tụng dân sự* và *Luật Tố tụng hành chính* đều có các quy định về tố tụng điện tử, chứng cứ là dữ liệu điện tử... Đây cũng là cơ sở tạo tiền đề cho việc mở phiên tòa trực tuyến.

Tại Nghị quyết số 48-NQ/TW ngày 24/5/2005 của Bộ Chính trị về Chiến lược xây dựng và hoàn thiện hệ thống pháp luật đến năm 2010, định hướng đến năm 2020, Nghị quyết số 49-NQ/TW ngày 02/6/2006 của Bộ Chính trị về Chiến lược cải cách tư pháp đến năm 2020 và Nghị quyết số 52-NQ/TW ngày 27/9/2019 của Bộ Chính trị về một số chủ trương, chính sách chủ động tham gia cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư đều có các quy định tạo tiền đề cho việc đề xuất tổ chức phiên tòa trực tuyến.

Xuất phát từ những căn cứ trên, ngày 12/11/2021, Quốc hội đã ban hành Nghị quyết số 33/2021/QH15 về tổ chức phiên tòa trực tuyến, Nghị quyết này có hiệu lực thi hành từ ngày 01/01/2022. Tiếp đó, ngày 15/12/2021, Tòa án nhân dân tối cao, Viện kiểm sát nhân dân tối cao, Bộ Công an, Bộ Quốc phòng, Bộ Tư pháp đã ban hành Thông tư liên tịch số 05/2021/TTLT-TANDTC-VKSNDTC-BCA-BQP-BTP quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành tổ chức phiên tòa trực tuyến, Thông tư này có hiệu lực thi hành từ ngày 01/02/2022. Đây là cơ sở pháp lý quan trọng đánh dấu sự ra đời của phiên tòa trực tuyến để xét xử các vụ án hình sự, kinh doanh thương mại, lao động, hành chính... là rất kịp thời và cần thiết, đáp ứng được đòi hỏi của thực tiễn và phù hợp với xu thế chung của thế giới.

3. Thách thức bảo mật thông tin trong xét xử trực tuyến vụ án kinh doanh, thương mại và sự cần thiết xây dựng cơ chế để thực hiện việc bảo mật thông tin

Một là, thách thức đối với việc bảo mật thông tin khi xét xử trực tuyến vụ án kinh doanh, thương mại.

Tại khoản 2 Điều 1 Nghị quyết số 33/2021/QH15 quy định: "Phiên tòa trực tuyến là phiên tòa được tổ chức tại phòng xử án, có sử dụng các thiết bị điện tử kết nối với nhau thông qua môi trường mạng, cho phép bị cáo, bị hại, đương sự, người tham gia tố tụng khác tham gia phiên tòa tại địa điểm ngoài phòng xử án do Tòa án quyết định nhưng vẫn bảo đảm trực tiếp theo dõi đầy đủ hình ảnh, âm thanh và tham gia các trình tự, thủ tục tố tụng của phiên tòa bằng lời nói, hành vi tố tụng liên tục, công khai, vào cùng một thời điểm". Về cơ bản xét xử trực tuyến là việc tổ chức xét xử trực tiếp có sự hỗ trợ từ các thiết bị điện tử và phần mềm ứng dụng truyền hình trực tuyến được thiết lập, kết nối với nhau thông qua môi trường mạng. Và việc tổ chức phiên tòa trực tuyến phải tuân thủ các quy định của pháp luật; bảo đảm an ninh, an toàn thông tin mạng và các điều kiện cơ sở vật chất, kỹ thuật; bảo đảm sự tôn nghiêm của phiên tòa (khoản 3 Điều 1 Nghị quyết số 33/2021/QH15).

Có thể thấy, việc tổ chức phiên tòa theo phương thức truyền thống - phiên tòa trực tiếp - tại một phòng xử án sẽ thuận lợi hơn cho người tiến hành tố tụng, cơ quan tiến hành tố tụng, vì chỉ cần triệu tập tất cả người tham gia tố tụng đến để xét xử, giải quyết tại một địa điểm. Tuy nhiên, phương thức này lại gây tốn kém về chi phí đi lại và thời gian của người dân, cơ quan, tổ chức; đồng thời, không giải quyết được yêu cầu của thực tiễn đặt ra, nhất là trong thời điểm dịch Covid-19 bùng phát... Do đó, khi tổ chức phiên tòa trực tuyến tại các điểm cầu, trong đó có một điểm cầu trung tâm và các điểm cầu tham

gia sẽ giúp tiết kiệm được thời gian, kinh phí đi lại cho người dân, cơ quan, tổ chức. Quyền và lợi ích hợp pháp của người dân cũng được bảo đảm, công lý được thực thi một cách nhanh chóng, kịp thời. Đặc biệt, đối với các vụ án kinh doanh, thương mại, yếu tố chi phí về thời gian, kinh phí đi lại,... nhiều trường hợp là những yếu tố quan trọng quyết định đối với việc duy trì, phát triển hoạt động kinh doanh của doanh nghiệp. Xét xử trực tuyến nói riêng, tố tụng trực tuyến nói chung phù hợp với chủ trương của Đảng, các nguyên tắc cơ bản và thủ tục tố tụng do pháp luật quy định; phù hợp với thực tiễn; bảo đảm tu pháp không chậm trễ; tiết kiệm chi phí xã hội.

Thời gian qua, hệ thống Tòa án nhân dân đã không ngừng được cải tiến, nâng cao các điều kiện về cơ sở hạ tầng công nghệ thông tin; triển khai xây dựng và đưa vào sử dụng một số hệ thống phần mềm nội, công khai minh bạch, phục vụ người dân tốt hơn. Tuy nhiên, hoạt động phát triển ứng dụng công nghệ thông tin trong hệ thống Tòa án nhân dân vẫn còn gặp nhiều khó khăn, hạn chế, như: cơ sở vật chất, hạ tầng công nghệ thông tin của hầu hết các tòa án, nhất là các tòa án cấp tỉnh, cấp huyện yếu kém, lạc hậu; các phần mềm ứng dụng được xây dựng ở những giai đoạn khác nhau, nền tảng phát triển khác nhau, tính năng một số phần mềm chưa đáp ứng yêu cầu; nguồn nhân lực chuyên trách về công nghệ thông tin của các tòa án còn thiếu và yếu, chủ yếu là kiêm nhiệm, chế độ, chính sách, lương chưa phù hợp, chưa thu hút được nguồn nhân lực công nghệ thông tin chất lượng cao³.

Việc bảo mật các thông tin do các cơ quan tiến hành tố tụng thu thập được trước và tại phiên tòa là vấn đề cần được quan tâm khi xét xử trực tuyến các vụ án, trong đó có các vụ án kinh doanh, thương mại. Đây cũng là một trong những nội dung được đề cập trong đánh giá của Tòa án nhân dân tối cao

trong Dự thảo số 05 Đề án xây dựng Tòa án điện tử ở Việt Nam đáp ứng yêu cầu cải cách tư pháp đến năm 2030, định hướng đến năm 2045, cụ thể, trong dự thảo Đề án nêu: sử dụng công nghệ cao trong các phòng xét xử, chẳng hạn như các nền tảng giải quyết tranh chấp trực tuyến, có thể làm tăng rủi ro an ninh mạng. Việc không áp dụng các biện pháp bảo vệ thích hợp có thể dẫn đến các vấn đề nghiêm trọng như dữ liệu cá nhân bị rò rỉ và mất thông tin nhạy cảm. Thực tế việc xét xử trực tuyến ở các quốc gia cũng đang đứng trước nguy cơ bị đánh cắp thông tin khi việc tiếp cận các phiên tòa không phải là điều khó khăn khi xét xử trực tuyến.

Một thách thức nữa, đối với các vụ án kinh doanh, thương mại, các thông tin có liên quan, các tài liệu, chứng cứ của vụ án có liên quan đến bí mật kinh doanh của các bên chính là điều kiện, là cơ sở quan trọng quyết định sự tồn tại hay sụp đổ của các chủ thể đó. Do vậy, cần có thiết chế phù hợp trong việc bảo vệ các thông tin về quyền riêng tư của người tham gia tố tụng.

Ngày 14/3/2022, Chánh án Tòa án nhân dân tối cao đã ban hành Quyết định số 50/QĐ-TANDTC hướng dẫn về trang thiết bị, lắp đặt thiết bị phục vụ tổ chức phiên tòa xét xử trực tuyến cho phòng xử án của tòa án nhân dân các cấp. Trong đó quy định chung đối với trang thiết bị phục vụ tổ chức cho phiên tòa xét xử trực tuyến; quy định về tiêu chuẩn kỹ thuật, số lượng và bố trí, lắp đặt thiết bị phục vụ. Đồng thời, hướng dẫn có phụ lục rõ ràng về tiêu chuẩn thông số kỹ thuật, số lượng trang thiết bị cho một phòng xử trực tuyến; chi tiết kỹ thuật, số lượng thiết bị hệ thống âm thanh, hình ảnh, máy chiếu vật thể để trình chiếu tài liệu, chứng cứ; máy tính điều khiển; thiết bị định tuyến, chia tín hiệu... cũng chưa có nội dung hướng dẫn về hệ thống đường truyền khi xét xử trực tuyến để bảo mật thông tin, tránh để hacker đột nhập, lấy cắp thông tin nhằm gây cản trở,

gián đoạn quá trình xét xử hoặc lấy cắp thông tin vì mục đích không chính đáng. Đây là một bất cập cần sớm được hoàn thiện.

Hai là, xây dựng cơ chế bảo mật thông tin khi xét xử trực tuyến vụ án kinh doanh, thương mại tại Tòa án.

Ở nước ta việc xét xử trực tuyến đã được triển khai thực hiện trên thực tế. Tuy nhiên, do đây là vấn đề khá mới mẻ nên hiệu quả chưa thực sự cao như mong đợi, vì vậy, để khắc phục những hạn chế nêu trên, cần:

(1) Các cơ quan có thẩm quyền cần sớm nghiên cứu ban hành quy chế trong việc bảo vệ thông tin vụ án, thông tin cá nhân không chỉ của các bên trong tranh chấp kinh doanh, thương mại mà còn cả những người tiến hành tố tụng và người tham gia tố tụng trong phiên tòa xét xử trực tuyến vụ án kinh doanh, thương mại. Công nghệ thông tin hiện đại có khả năng chống lại rủi ro này, tuy nhiên, phải có sự đầu tư một cách hiệu quả, cần thiết thì yêu cầu này mới được bảo đảm.

Do đó, cần sớm có sự đầu tư cơ sở vật chất, hạ tầng kỹ thuật một cách đầy đủ, đồng bộ, bảo đảm yêu cầu thực tiễn đặt ra ở các điểm cầu (các phòng xét xử trực tuyến). Cụ thể, cần xây dựng hệ thống hạ tầng công nghệ thông tin tiên tiến, hiện đại, bảo đảm việc thiết lập hệ thống định danh và xác thực điện tử cho phép xác lập và quản lý, giám sát tất cả các tài khoản khi tham gia phiên tòa trực tuyến xét xử vụ án kinh doanh, thương mại. Mỗi người dùng được cấp một tài khoản duy nhất và sử dụng tài khoản duy nhất đó để đăng nhập khi tham gia phiên tòa trực tuyến. Điều này đặc biệt trong quá trình định danh và quản lý tài khoản tham gia phiên tòa trực tuyến. Đồng thời, xây dựng hệ thống hạ tầng công nghệ thông tin hiện đại, đồng bộ, bảo đảm phát hiện, ngăn chặn hành vi xâm nhập trái phép của những tài khoản giả mạo.

(2) Có cơ chế pháp lý rõ ràng trong việc bảo mật thông tin khi xét xử trực tuyến các vụ án kinh doanh, thương mại. Từ khi thực

hiện chuyển từ mô hình xét xử trực tiếp sang mô hình xét xử trực tuyến thì vấn đề bảo mật thông tin của các tổ chức, cá nhân có liên quan đến vụ án là vấn đề cần được quan tâm, bảo đảm. Cần sớm có cơ chế pháp lý phù hợp để bảo đảm bí mật thông tin có liên quan đến phiên tòa trực tuyến xét xử các vụ án kinh doanh, thương mại.

(3) Tăng cường đầu tư nâng cao chất lượng nguồn nhân lực làm công tác công nghệ thông tin của tòa án. Đặc biệt, nguồn nhân lực làm việc liên quan đến công nghệ thông tin trong hệ thống tòa án hiện nay vừa thiếu, vừa yếu, thường là kiêm nhiệm. Tuy nhiên, đây lại là chủ thể quan trọng trong thực hiện, tổ chức các phiên tòa xét xử trực tuyến các vụ án kinh doanh, thương mại. Đặt giả thuyết, nếu trong quá trình xét xử phát hiện sự cố đường truyền kết nối các điểm cầu bị xâm nhập bất hợp pháp - đây chính là nguy cơ đe dọa việc lấy cắp thông tin của tổ chức, cá nhân, của vụ án,... nếu có đội ngũ cán bộ công nghệ thông tin tòa án giỏi thì sẽ kịp thời phát hiện, ngăn chặn nguy cơ này và hạn chế thấp nhất thiệt hại xảy ra. Do vậy, cần có sự quan tâm, đầu tư đúng mức trong việc nâng cao chất lượng nguồn nhân lực công nghệ thông tin tại Tòa án, đáp ứng yêu cầu của thời đại số.

4. Kết luận

Từ khi trở thành thành viên của Tổ chức Thương mại quốc tế (WTO), chúng ta đã đạt được nhiều thành tựu về kinh tế. Các quan hệ kinh tế cũng ngày càng phát triển, các quan hệ hợp đồng giữa các chủ thể trong nước với nhau, giữa chủ thể trong nước với nước ngoài cũng phát triển đa dạng, tạo điều kiện thuận lợi cho phát triển kinh tế. Kéo theo sự phát triển của nền kinh tế là sự gia tăng các tranh chấp kinh doanh, thương mại phổ biến trong các lĩnh vực, như: mua bán hàng hóa, tín dụng, bảo hiểm... các tranh chấp này ngày càng phức tạp liên quan đến nhiều đối tượng có quyền lợi và nghĩa vụ. Do

đó, việc tiếp tục nghiên cứu, hoàn thiện quy định của pháp luật về giải quyết vụ án kinh doanh, thương mại là một đòi hỏi cấp bách, khách quan.

Việc tổ chức phiên tòa trực tuyến là một giải pháp đột phá nhằm nâng cao tính minh bạch trong hoạt động tố tụng của tòa án, tạo đòn bẩy thúc đẩy quá trình giải quyết vụ việc, vụ án được nhanh chóng, thuận lợi hơn, đáp ứng đầy đủ quyền công dân, tiết kiệm thời gian, chi phí đi lại của người dân. Tuy nhiên, việc tổ chức phiên tòa trực tuyến xét xử các vụ án kinh doanh, thương mại cũng đặt trước những thách thức, khó khăn không nhỏ, trong đó có vấn đề về bảo mật thông tin. Vì vậy, cần có nghiên cứu, đánh giá tổng quát để có những giải pháp hoàn thiện phù hợp trong thời gian tới, đáp ứng yêu cầu cải cách tư pháp □

Chú thích:

1. Xem xét mở phiên tòa xét xử trực tuyến các vụ án trong thời gian giãn cách. <https://laodong.vn>, truy cập ngày 26/02/2022.

2, 3. Tòa án nhân dân tối cao. Báo cáo tóm tắt Đề án xây dựng Tòa án điện tử ở Việt Nam đáp ứng yêu cầu cải cách tư pháp đến năm 2030, định hướng đến năm 2045.

Tài liệu tham khảo:

1. Bộ luật Tố tụng dân sự năm 2015.

2. Dự thảo Đề án: “Xây dựng Tòa án điện tử ở Việt Nam đáp ứng yêu cầu cải cách tư pháp đến năm 2030, định hướng đến năm 2045” của Tòa án nhân dân tối cao, ngày 30/5/2022.

3. Lê Hồng Hạnh. Tham luận Hội thảo khoa học góp ý đối với dự thảo Đề án “Xây dựng Tòa án điện tử ở Việt Nam đáp ứng yêu cầu cải cách tư pháp đến năm 2030, định hướng đến năm 2045” tổ chức ngày 22/6/2022, tại trụ sở Tòa án nhân dân tối cao.

4. Luật Doanh nghiệp năm 2020.

5. Luật Thương mại năm 2005.

6. Luật Tổ chức Tòa án nhân dân năm 2014.

7. Xét xử trực tuyến: Giải pháp quan trọng góp phần thực hiện thắng lợi nghị quyết của Đảng về cải cách tư pháp. <https://cdn.tapchi-toaan.vn>, ngày 26/02/2022.